

דף כז.

עין משפט א.

אהע"ז סימן קעה פעיף יא

יא. היתה אחת גדולה ואחת קטנה, מת הבעל, הקטנה היא תצא משום אחות אשה. מת בעל הגדולה, מלמדין את הקטנה שתמאן בבעלה, וייבם הגדולה.

עין משפט ב.

אהע"ז סימן יז פעיף ג

ג. ח. הלך בעלה למדינת הים^ב, ובאו ואמרו לה מת בעלך מותרת. אפי' עבד^ג ושפחה או קרוב או עד שפיסולו מדרבנן, אבל עד שפיסולו מדאורייתא^ד, או כותי או ישראל מומר, נאמנים רק במסל"ת.

עין משפט ו ז.

אר"ח סימן פט פעיף א

א. א. זמן תפלת השחר מצוותה שיתחיל אותה עם הנץ החמה^ה שנאמר "ייראוך עם שמש" ואם התפלל משעלה עמוד השחר^ו והאיר פני המזרח יצא^ז.

א. ב. נמשך זמנה עד סוף ארבע שעות^ח ביום שהוא שלישי היום, ואם

ב. והוא מסוף יבמות במשנה דף ק"כ. ועל ידי קול הברה בעיר שמת, אין משיאין. תשובת הרמב"ן הביאה הרמ"א.

ג. הב"ש הביא ממהרשד"ם דדוקא ידוע שהעבד כשר, דסתם עבד פסול מדאורייתא ע"ש. ד. והוא מיבמות כ"ה.

ה. וי"ב ברכות כ"ו, ועיין בסי' נ"ח ובכה"ח אות יו"ד שם זמן הנץ החמה. ודעת הפר"ח דמשהאיר המזרח יכול להתפלל גם לכתחלה רק מצוה מן המובחר מהנץ החמה, אך לדעת השו"ע גם בהאיר פני המזרח זה רק בדיעבד, ועיין בכה"ח אות ג'.

ו. ועמוד השחר היינו שעה וחומש לפני הנץ החמה לפי שעות זמניות, ועיין בכה"ח אות ד'.

ז. וי"ב ומשמע אפי' שלא בשעת הדחק בדיעבד יצא, ובשעת הדחק מותר אפי' לכתחלה, שם אות ה'.

ח. ומחשבין השעות זמניות מעמוד השחר עד צאת הכוכבים, מ"א ס"ק ד'.

טעה או עבר והתפלל ט אחר ד' שעות ועד חצות י' הגם שאין לו שכר תפלה בזמנה שכר תפלה יש לו.

הגה: ואחר חצות אסור להתפלל שחרית.

עין משפט זז. אר"ח סימן רלג סעיף א
עיין לעיל עין משפט דף כו: אות ז ח

עין משפט ט. אר"ח סימן רסז סעיף ב

ב. מקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול כ, ומפלג המנחה יכול להדליק ולקבל שבת בתפלת ערבית ולאכול מיד ל.

עין משפט י. אר"ח סימן קב סעיף ד

ד. אסור לעבור נגד המתפללים בתוך ד' אמות מ, ודוקא לפנייהם אבל

ט. משמע רק בדיעבד, אבל לכתחלה אם עבר ד' שעות מתפלל מנחה שתיים וזה עדיף, וכ"כ בספר ראשון לציון לבעל אור החיים הקדוש בברכות דף כ"ח, ויש לו שכר תפלה בתפלת תשלומין, כ"כ הפרישה.

אך הרבה אחרונים פירשו דברי השו"ע דלאו דוקא עבר או טעה אלא אם עבר זמן ד' שעות לכתחלה מתפלל שחרית עד חצות, וכ"כ בכה"ח אות י'.

י. אבל אחרי חצות דלאו זמן תפלה הוא אפשר דהוי ברכה לבטלה, ב"י. אבל הב"ח כתב דיכול להתפלל שחרית עד זמן מנחה גדולה, וכ"כ הפרישה והט"ז בס"ק א'. אך דעת הלבוש כדעת מר"ן הב"י דאם עבר חצות אסור להתפלל שחרית, וכן דעת המ"א בס"ק ה', וכן עיקר, כ"כ בכה"ח אות י"א, ורק אם היה אנוס או שוגג יתפלל מנחה שתיים, כמ"ש בסי' קי"ח.

כ. ובסי' רצ"ג כתב הטור בשם רי"ץ גיאנות שכיון שנהגו כל ישראל כרבנן אין מתפללין ערבית אלא משחשיכה גם בע"ש ואין לקדש ולהבדיל אלא בכניסת היום, אלא כיון שהרמב"ם והרא"ש מסכימין לדעה אחת והכי נקטינן ודלא כרי"ץ גיאנות.

ל. בספר חסידים סי' רס"ט כתב דאם אכל לפני צה"כ, יאכל אחרי שיצאו ג' כוכבים כשיעור שיברך עליו ברהמ"ז כדי לקיים מצות ג' סעודות בשבת, וכ"כ השל"ה. וכתב המ"א בס"ק א' דטוב להחמיר, די"א דתוספת שבת מדרבנן. וצ"ל דבקיודש שיצא אפי' שזה דאורייתא, מכיון שתלוי בתוספת שקבל עליו אבל אכילת ג' סעודות בשבת דוקא בצה"כ וה"ה בק"ש שצריך לחזור, והגם שאוכל מיד ועדיין לא יצא חובת קריאת שמע שקרא ביום, מ"מ רשאי לאכול קודם ק"ש, כ"כ הב"י כאן, ובסי' רל"ה.

מ. ברכות כ"ז, ואפי' שעוסק המתפלל בתחנונים שאחר התפילה, אסור לעבור או לשבת תוך ד"א כל זמן שלא פסע, כה"ח כ"א.

בצדיהם מותר ^ג לעבור ולעמוד ^ס.

דף כז:

עין משפט א.

אר"ח סימן צ סעיף כד

כד. כו. לא יתפלל אדם בצד רבו ^ע ולא לפניו ולא לאחוריו ואם הרחיק ד' אמות ^פ מותר.

הגה: וי"א דכל זה במתפלל ביחיד ^ז אבל בצבור אם הוא כך סדר ישיבתו אין לחוש, ואף שטוב להחמיר המנהג הוא להקל. ועיין ביו"ד סי' רמ"ב סעיף ט"ז.

ומחיצה של זכוכית לא נחשבת להפסק להתיר לעבור לפני המתפלל דמתבטלת כוונתו, ואפי' המתפלל כיסה את ראשו ועיניו בטליתו אסור לעבור לפניו דלא פלוג, ועוד שמרגיש בקול צעדיו ומתבטלת כוונתו, ועוד טעם יש ע"פ הזוהר לאסור בכל אופן, כה"ח אות כ"ב. ^ח ולפני הש"ץ המתפלל אסור לעבור אפי' שאינו מתפלל שמונה עשרה, כ"כ בתשובת הגאונים, וכן כשקורין הצבור פסוק ראשון דק"ש אסור לעבור לפניהם דמבטל הכוונה, כה"ח אות כ"ה.

^ג. ולדעת הזוהר אסור גם בצדדים ויש להחמיר כדעת הזוהר היכא דאפשר, ואין לעבור לפניו כמלא עיניו, ומן הצדדים ולאחוריו בתוך ד' אמות אין לעבור, אם לא בשעת הדחק כגון שהולך להתפלל או לדבר מצוה יש לסמוך על דברי מר"ן השו"ע, כה"ח אות כ"ז. מ"מ גם לדעת מר"ן צדדין שלפניו דינם כלפניו, שם אות כ"ח.

^ס. ^ח אבל מלפניו אסור לבא ולעמוד שם אולם אם היה עומד שם לפניו לפני שחבירו התחיל מותר לו להמשיך לעמוד. אבל לדעת הא"ר גם לפניו שרי לבא ולעמוד לכתחלה ובשעת הדחק אפשר לסמוך על דעת המתירין, כה"ח אות כ"ט.

^ע. ^ח ברכות כ"ז ע"א ופי' רש"י שם דמראה כאילו הם שווים, ואחרי רבו כתבו התוס' דנראה כמשתחוה לרבו, ורבינו יונה כתב אחרי רבו אסור שמא יצערנו כשיצטרך רבו לפסוע ג' פסיעות בעוד שהתלמיד מתפלל, ב"י ועיין בכה"ח אות קמ"א.

^פ. ^ח ורבו היינו רבו מובהק שלמד רוב חכמתו ממנו כמ"ש במציעא ל"ג ע"א או גדול הדור, וה"ה אביו, ועיין ביו"ד סי' רמ"ב סעיף ט"ז-ל' וסימן רמ"ד סעיף יו"ד. כה"ח אות קמ"ב.

^פ. כתב הב"י היינו לאחוריו או לצדדין אבל מלפניו בשום מרחק לא מספיק אבל הד"מ כתב דמדברי הטור משמע גם מלפניו מספיק ד' אמות, וכ"כ הב"ח והט"ז בס"ק ז' והש"ך ביו"ד סי' רמ"ב ס"ק ל'. והיכא דאפשר יש לחוש לדעת מר"ן הב"י, כה"ח אות קמ"ד.

^צ. ודעת מר"ן השו"ע אין חילוק בין צבור ליחיד.

יו"ד סימן רמב סעיף טז

כז. מ.ז. לא יתן התלמיד שלום לרבו ולא יחזיר לו שלום כדרך שאר העם ^ק, אלא שוחה לפניו ואומר לו ביראה ובכבוד "שלום עליך רבי" ^ר ואם רבו נתן לו שלום משיב לו "שלום עליך רבי ומורי".

הגה: וכן נוהגין, וי"א דאין לתלמיד לשאול בשלום רבו כלל ^ש שנאמר "ראוני נערים ונחבאו".

כא. מ.ז. לא יחלוץ התפילין שלו בפני רבו ^ת, ולא יסב לפניו אלא יושב כיושב לפני המלך.

הגה: היה רבו יושב בסעודה עם אחרים נוטל רשות מרבו ^א, ואח"כ מאחרים.

כב. מ.ז. לא יתפלל לפניו ולא לאחוריו ולא בצדו ^ב וא"צ לומר שאסור ללכת בצדו אלא יתרחק לאחרי רבו, ולא יהיה מכוון כנגד אחוריו אלא יצדד עצמו לצד אחר כשהולך עמו או מתפלל עמו, וחוז' לד'

ק. מברייתא בברכות כ"ז ע"ב.

ר. מבב"ק ע"ג ע"ב שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי, וברמב"ם בהלכות עדות פ"ב הלכה ג' כתב דתוך כדי דיבור הוא כדי שאילת תלמיד לרב ולא אמר שיעורו וסמך על מש"כ בהלכות ת"ת דהיינו "שלום עליך רבי" וז"ל דבגמ' בב"ק לרמב"ם היתה לו גירסא אחרת. רע"א.

ש. מירושלמי וב"י בשם רבינו יונה. ועיין בברכי יוסף שהביא מהרב פנים מאירות שגם מירושלמי מוכח שחייב התלמיד לשאול בשלום רבו, וגם בירושלמי אמרו תוך כדי דיבור כדי שאילת תלמיד לרב ונשאר בצ"ע.

ת. ואם רבו החזיר פניו מותר או רבו קדם וחלוץ תפיליו, כ"כ בראשון לציון ע"ש בטעמים של האיסור.

א. ה"ה אם היה אביו יושב בסעודה עם אחרים שנוטל רשות מאביו ואח"כ מאחרים, וכן הוא בנסחאות ברכת המזון. ש"ך ס"ק כ"ז. ולפ"ז גם לפני שאדם מדבר דברי תורה צריך ליטול רשות מרבו מובהק ואח"כ מאביו ואח"כ מאחרים, ויש שלא נזהרים בזה.

ב. מימרא דרב יהודה בברכות כ"ז ע"א. וכתב בשיבולי הלקט בשם רב האי גאון דמה שאמרו דאסור להתפלל כנגד רבו היינו ביחיד, אבל בצבור אין לו לחלוק כבוד לרבו ומותר להתפלל כנגדו. וכתב הש"ך בס"ק כ"ח דהטעם מלפניו דאסור דהוי כיוהרא והוא מרש"י, ורבינו יונה כתב הטעם מלאחוריו משום הפסקה דשמא רבו יצטרך לפסוע ג' פסיעות לאחוריו בעוד שהתלמיד מתפלל ומצדדיו אסור משום שנראה כמשהו עצמו לרבו. ט"ז ס"ק ז'.

אמותיו ^א הכל מותר.

לא יכנס עמו לבית המרחץ א"כ רבו צריך לו.

^{הגה:} אם היה התלמיד במרחץ קודם ובא רבו א"צ לצאת ^ד.

וכל זה כשהולכים במרחץ בלי כיסוי אבל בכיסוי מותר.

וכן המנהג פשוט ליכנס עם רבו ואביו וחמיו ^ה ובעל אמו ובעל אחותו למרחץ, אע"פ שבש"ס אסרו כולם, והטעם שהולכים במכנסיים.

^{מז:} כג. לא ישב התלמיד לפני רבו עד שיאמר לו שב ^ו, ולא יעמוד עד

שיאמר לו עמוד או יטול רשות ממנו לעמוד.

וכשיפטר מלפניו לא יחזיר לו אחוריו ^ז, אלא נרתע לאחוריו ופניו כנגד פני רבו.

^{הגה:} תלמיד שנפטר מרבו ונטל ממנו רשות ונשאר ללון בעיר צריך לחזור

וליטול ממנו רשות, ודוקא שלא אמר לו מתחילה שרוצה לישאר ללון בעיר.

^{מז:} כד. לא ישב במקומו ^ח, ולא יכריע דבריו בפניו, ולא יסתור דבריו,

וחייב לעמוד מפניו משיראנו מרחוק מלא עיניו ^ט ונשאר עומד עד

^{ג.} מהר"ה יונה וכ"כ הטור. וכתב הב"י באו"ח סוף סי' צ' דמשמע שלא מהני ריחוק ד' אמות רק לענין להתפלל מאחורי רבו כנגדו, אבל להתפלל ואחוריו לרבו אפי' רחוק הרבה אסור אלא שמדברי הטור שם נראה דברחוק ד' אמות הכל מותר, וכ"כ הב"ח דהו"ל רשות בפני עצמו. ש"ך ס"ק ל'.

ומש"כ דלא יכנס עמו למרחץ א"כ צריך הוא לו, מפסחים נ"א ע"א.

^{ד.} כן למד מהרי"ו מדין עכו"ם שבא לבית המרחץ ומצא ישראל דאין הישראל צריך לצאת כמבואר בסי' קנ"ג סעיף ג', והעיר הש"ך בס"ק ל"א דאין זה דומה שכאן התלמיד חייב בכבוד רבו משא"כ שם בבא עכו"ם בגבולו.

^{ה.} כך כתב הרמ"א באבהע"ז סוף סימן כ"ג.

^{ו.} רמב"ם פ"ה מת"ת ממדרש רות שנאמר "ויאמר שבו פה, וישבו". מכאן שאין רשות לקטן לישב.

^{ז.} מיומא נ"ג ע"א.

^{ח.} נלמד מאביו בסי' ר"מ סעיף ב' וכבודו של רבו חמור יותר.

^{ט.} מימרא דאביי בקידושין ל"ג ע"א.

שיתכסה ממנו שלא יראה קומתו ^א ואח"כ ישב.

אפי' רבו היה רוכב צריך לעמוד מפניו ^ב דנחשב הוא כמהלך.

הגה: י"א דאין אדם חייב לעמוד לפני רבו רק שחרית וערבית. ודוקא בבית הרב, אבל בפני אחרים שאין יודעים שכבר עמד לפניו חייב לעמוד בכל פעם ^ל.

עין משפט ב. יו"ד סימן רמב סעיף טז
עיין בסעיף הקודם

עין משפט ג. יו"ד סימן רמב סעיף ב

ב. כל החולק על רבו כחולק על השכינה, וכל העושה מריבה עם רבו כעושה עם השכינה ^מ, וכל המתרעם עליו כאילו מתרעם על השכינה, וכל המהרהר ^נ אחריו כמהרהר אחרי השכינה.

עין משפט ד. יו"ד סימן רמב סעיף כד

כד. לב. לא יאמר דבר שלא שמע מרבו עד שיזכיר שם אומרו ^ס.

- י.** או עד שרבו ישב כדלקמן בסי' רמ"ד סעיף ט'. ש"ך ס"ק ל"ה.
- כ.** כתב הט"ז מזה למדנו שאותם הנוסעים בעגלה או ברכב ויושבים לפעמים בגילוי ראש שסוברים דלאו כהולך הוא לא טוב עושים שזה כמהלך דמי.
- ל.** ובבית הרב פירושו שדרים בבית הרב באר הגולה. וכתב הש"ך בס"ק ל"ז דטעמם כיון שהשוה הכתוב מוראם למורא שמים חייב לעמוד אפי' מאה פעמים ביום דאם אדם יקבל פני שכינה מאה פעמים ביום וכי אינו חייב לעמוד, והוא מדברי הרא"ש.
- מ.** מימרות בסנהדרין ק"י ע"א.
- נ.** היינו בדברים ולא רק במחשבה לבד, כ"כ הברכי יוסף, ודלא כמהר"ח אבולעפיא שכתב אפי' בהרהור במחשבה לבד עובר.
- ס.** שסתם מה שהתלמיד אומר סבורים השומעים שמפי רבו שמע, וע"כ אם לא שמעו מפיו צריך להודיע מפי מי שמע. אבל שמיעה ששמע מפי רבו רשאי לאומרה בסתם, והיום מה שאדם אומר סבורים העולם שהוא מפי עצמו ע"כ הדין משתנה ומ"מ ודאי שאסור לאדם לומר בסתם דבר ששמע מאחרים דהוי מתעטף בטלית שאינו שלו. ש"ך ס"ק מ"ג.

עין משפט ה. או"ח סימן צ פעיף כה

כה. כז. תלמיד חבר מותר ^ע להתפלל אחרי רבו.

עין משפט ו ז. או"ח סימן רסג פעיף יד

יד. טו. אם טעו הצבור ביום המעונן וחשבו שחשיכה והדליקו נרות והתפללו ערבית ואח"כ נתפזרו העננים וזרחה השמש, א"צ לחזור ולהתפלל ערבית אם התפללו מפלג המנחה ולמעלה ^פ, ואם היחיד הוא שטעה בזה צריך לחזור ולהתפלל ערבית ^ז.

ולענין עשיית מלאכה בין בציבור בין ביחיד מותרים ^ק דקבלת שבת היתה בטעות.

וי"א שאותם שהדליקו נרות אסורים בעשיית מלאכה ^ר, ושאר בני הבית מותרים.

וי"א שאותו נר שהודלק לשם שבת אסור ליגע בו ^ש ולהוסיף בו שמן, ואפי' אם כבה כבר אסור לטלטלו.

^ע. אבל לפני רבו אסור, ב"י וחוץ לד"א אפשר גם להב"י מותר, פרמ"ג בא"א אות ט"ל.

^פ. אבל קודם פלג המנחה גם הצבור חוזרים דלאו זמן תפלה הוא, ב"י.

^צ. והטעם בגמ' משום דצבור לא מטריחין אותם, והגם שהיחיד התפלל מפלג המנחה וקיי"ל כר"י דזמן ערבית הוא מ"מ כיון שהתפלל על דעת שזה לילה ממש ולולי זה לא היה מתפלל ע"כ חוזר כיון שאין דרכו להתפלל מפלג המנחה, כה"ח אות פ"ד.

^ק. כ"כ הב"י בשם הרא"ש והרשב"א, והא"ר הביא חולקים בזה דגם אחרי קבלת בטעות אסור במלאכה ורק המיעוט שלא קבלו שבת אין נמשכים אחר הרוב שקיבלו בטעות, מ"א ס"ק כ"ו.

^ר. כתב בב"י הטעם משום דעדיפה קבלת שבת ע"י מעשה בהדלקת הנר יותר מתפלה, מ"מ גם בהדלקה לפני פלג המנחה לא הוי קבלה, כה"ח אות פ"ז.

ואם היחיד הדליק בטעות מותר כמו בתפלה, אבל בצבור שהדליקו בטעות והוא מפלג המנחה אסורים במלאכה, ועיין בכה"ח אות פ"ח. דגם ביחיד אסור במלאכה.

^ש. כתב הב"י ואיני יודע מדוע המותרים במלאכה אסור ליגע בו, והלבוש השמיט י"א זה, והדרישה כתב הטעם כדי שיהיה ניכר לאותם שהדליקו שחל שבת עליהם ואסורים במלאכה. ומה שאסור ליגע בו גזירה שמא ישתמש בו.

עין משפט זז.

א"ח סימן רסז ע"ף ב

ב. מקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול^ת, ומפלג המנחה יכול להדליק ולקבל שבת בתפלת ערבית ולאכול מיד^א.

עין משפט ט.

א"ח סימן רצג ע"ף ג

ג. מי שהוא אנוס כגון שצריך להחשיך על התחום לדבר מצוה, יכול להתפלל מפלג המנחה^ב ולהבדיל מיד, אבל לא יברך על הנר וכן אסור הוא בעשיית מלאכה עד צאת הכוכבים.

הגה: ונוהגים לומר "והוא רחום" ו"ברכו" באריכות נועם^ג גם כדי להוסיף מחול על הקודש.

ת. ובסי' רצ"ג כתב הטור בשם רי"ץ גיאנות שכיון שנהגו כל ישראל כרבנן אין מתפללין ערבית אלא משחשיכה גם בע"ש ואין לקדש ולהבדיל אלא בכניסת היום, אלא כיון שהרמב"ם והרא"ש מסכימין לדעה אחת והכי נקטינן ודלא כרי"ץ גיאנות.

א. בספר חסידים סי' רס"ט כתב דאם אכל לפני צה"כ, יאכל אחרי שיצאו ג' כוכבים כשיעור שיברך עליו ברהמ"ז כדי לקיים מצות ג' סעודות בשבת, וכ"כ השל"ה. וכתב המ"א בס"ק א' דטוב להחמיר, די"א דתוספת שבת מדרבנן. וצ"ל דבקידוש שיצא אפי' שזה דאורייתא, מכיון שתלוי בתוספת שקבל עליו אבל אכילת ג' סעודות בשבת דוקא בצה"כ וה"ה בק"ש שצריך לחזור, והגם שאוכל מיד ועדיין לא יצא חובת קריאת שמע שקרא ביום, מ"מ רשאי לאכול קודם ק"ש, כ"כ הב"י כאן, ובסי' רל"ה.

ב. והב"ח בשם מהרש"ל כתב דאין לעשות כן שהוא דבר תמוה לרבים, ויש חשש שמא יבאו להקל גם במלאכה, מ"א ס"ק ד'.

מ"מ גם אם התפלל מפלג המנחה יקרא ק"ש שוב בזמנה בלי ברכות כמ"ש בסי' רל"ה.

ג. ויש סגולה בדבר להנצל מכל נזק באותו שבוע, כה"ח אות י"א. ועוד דכל זמן שאין כל ישראל מבדילים על הכוס אין הדין חוזר בכל תוקף על הרשעים החוזרים לגהינם. כה"ח אות י"ב.